Hästen njuter på betet

MAASEUTUVERKOSTO

HÄSTBRANSCHEN VÄXER,

Arealen av naturbeten och andra vårdbiotoper har minskat till en procent från det senaste sekelskiftet. En stor del av floran och faunan i vårt land är beroende av att betesgången fortsätter. Stare, ladusvala och liten apollofjäril (mnemosynefjäril) är arter som behöver betesmarkerna för att fortleva.

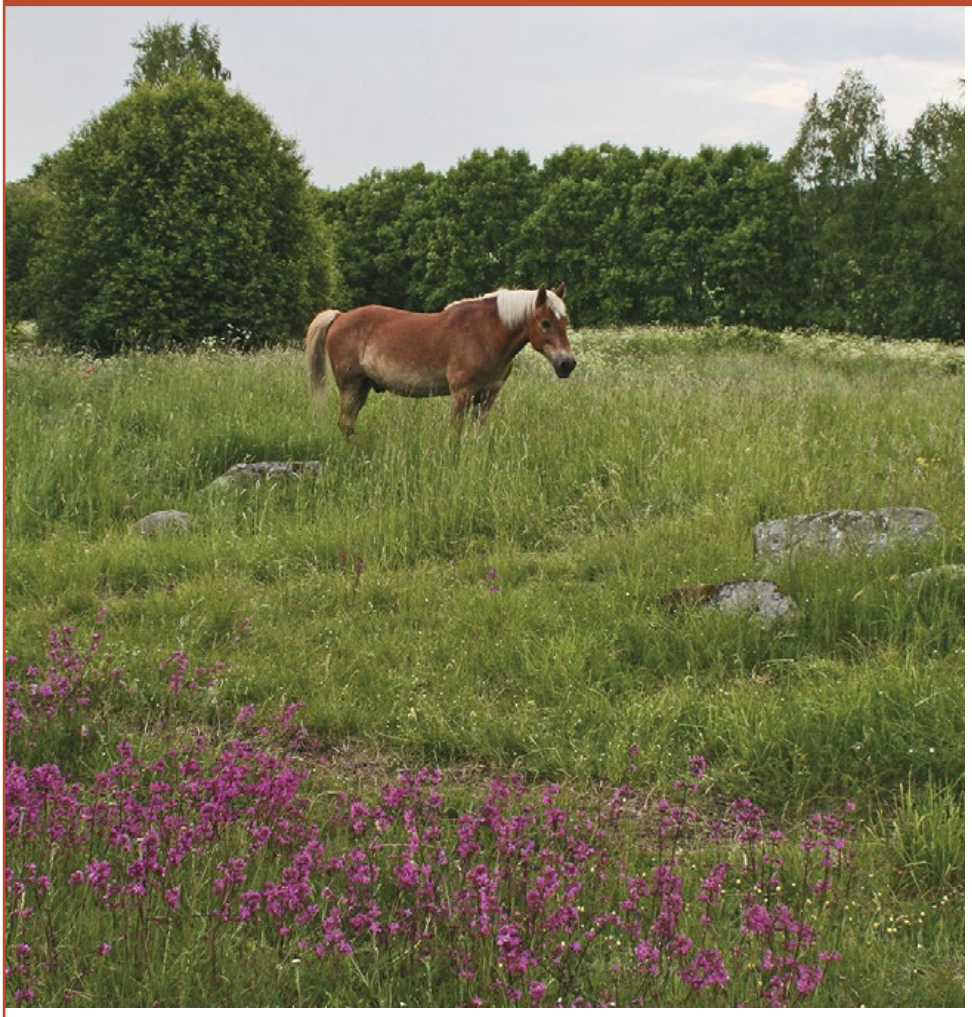

EH

INNEHÅLL:

Hästbranschen växer, efterfrågan på betesmarker ökar	2
Mera motion med hjälp av betesgång	4
Bete erbjuder smakligt foder	6
Hästen vårdar naturen på olika beten	8
Åkerbeten är populära	10
Naturvårdsåkrar är lämpliga för betesdrift	11
Naturbeten erbjuder förmånligt foder	12
Var hittar man beten?	14
Lämplig mängd hästar	16
Påbörja betesperioden i tid	17
Trygga stängsel och skydd mot väder och vind	18
Ge tillräckligt med friskt, rent vatten	20
Gör skötselplanen i tid	23
Utmaningar och förebyggande av problem	24
Växter på naturbeten	26
Kostnader	28
Avtal om betestjänster	28
Hästställ med betesdrift	30

Antalet hästar ökar speciellt i hobby- och rekreationsanvändning. Samtidigt som hästbranschen växer och blir mångsidigare behöver hästställen mera utrymme för sin verksamhet. Eftersom betesgång är bra för hästen är det viktigt att det finns betesmarker för de nuvarande och kommande hästarna.

Betesgång befrämjar på många sätt dina hästars hälsa och välmående. Hästar som går eller springer på betet njuter av såväl motionen som friheten. Det är också viktigt att hästen får äta i egen takt och har sällskap av artfränder.

Att låta hästar beta på olika betesmarker ger nya möjligheter att bevara landskapet öppet och öka naturens mångfald. Om betesgången upphör växer de gamla betesmarkerna igen, blir frodigare och försvinner.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden
MAASEUTUVERKOSTO
MAA- JA KOTITALOUSNAISET
MTT
HELSINGFORS UNIVERSITET
PRO Agria

EFTERFRÅGAN PÅ BETESMARKER ÖKAR

VV / PS

Betande hästar intresserar såväl ortsbefolkningen som turister.

Du kan också låta dina hästar beta på sådana områden som inte är lämpliga för livsmedelsproduktion. Den åkerareal på mer än 100 000 hektar som används för produktion av hästfoder bidrar dessutom också till att minska att landskapet växer igen.

När du släpper ut dina hästar på bete gläder det såväl turister som ortsbefolkningen. För hästbranschen är betesgången en bra möjlighet att öka den positiva publiciteten. Hästar som landskaps- och naturvårdare intresserar människor. I många av hästbranschens verksamhetsformer kan man i marknadsföringen utnyttja det faktum att hästarna får beta.

Man kan också tänka på betesgången som en betestjänst som markägaren erbjuder och hästägaren förverkligar. Produktion av betestjänster erbjuder i framtiden allt mer tilläggsnäringar såväl för lantbruket som för hästnäringen.

I Finland finns det 75 000 hästar och antalet ökar årligen med ca 1 500. Antalet häststall är sammanlagt 16 000.

Det finns efterfrågan på betesmarker men också ett utbud av dem. Det är viktigt att efterfrågan och utbudet möts.

För hästen är betesgången ett naturligt beteende och sätt att hitta föda. Betesgång har flera hälso- och välmåendebefrämjande effekter för hästarna.

TP

MERA MOTION MED HJÄLP AV BETESGÅNG

HN

Ursprungligen har hästarna levt i förhållanden där de fritt rört sig på stäpperna. För att få tillräckligt med näring har de varit tvungna att röra på sig mycket under en stor del av dagen. På stora betesmarker rör sig hästen t.o.m. tiotals kilometer per dag.

Motionen under betesperioden utvecklar benbyggnaden och musklerna, förstärker lederna och förbättrar kroppens ämnesomsättning. Föl får på betet motion som är viktig med tanke på en sund utveckling av benbyggnaden. Betesgång och vistelse utomhus underlättar symptom av sjukdomar i andningsorganen.

Hästägarens arbetsmängd minskar eftersom stallet inte behöver rengöras. En faktor som inverkar på det här är förstås hur nära betesmarken är belägen. Också på betet måste hästarna övervakas dagligen.

I flock bildar hästarna vänskapsrelationer. När flera hästar betar på samma område uppstår en rangordning mellan djuren. I en flock väjer hästar av lägre rang för djur av högre rang. Därför skall det finnas tillräckligt med utrymme för djuren att väja och rör på sig på betet.

HP

På betet får tävlingshästar semester från träning och tävlingar. Muskulaturen och benen på hästar som tränas mår i flera fall bättre under betesperioden.

På betet håller hästen oftare huvudet nere jämfört med under stallutfodringsperioden. Den naturliga ställningen när hästen äter underlättar att bibehålla andningsorganen friska eftersom sekret som samlas i dem avlägsnas på ett naturligt sätt.

HJ

Hästen uppskattar en betesmark som till formen och terrängen är ett omväxlande område med platser för att äta, vila och leka.

Du kan bedöma hur väl betesvallen räcker till genom att följa med växtbeståndets höjd, mängden avbetade områden och fläckar som hästarna lämnat obetade.

KH VV / EL

BETE ERBJUDER SMAKLIGT FODER

Hästen är ett selektivt djur. Därför blir växtbeståndet på betesmarken med tiden mångsidig, speciellt på naturbeten. Med tanke på naturen är det här positivt eftersom t.ex. fjärilar och fåglar utnyttjar olika områden och växtlighet på betesmarken.

Betesgräs är hästens naturliga foder eftersom hästen är van att äta gräsväxter som innehåller rikligt med fiber. På betet får hästarna äta naturligt och i egen takt små mängder dygnet runt varvid också tarmsystemet mår bra. Därför lönar det sig att använda betesgång i utfodring av alla hästar.

Torrhö eller ensilage motsvarar inte bra betesvall till näringsvärdet. Vistelsen på betet samt betesgräsets höga vitamin- och proteinhalter är till fördel för stoets fortplantningsfunktioner. Till digivande ston skall man alltid ge betesvall av bra kvalitet. För växande föl har betesvall av god kvalitet tillräcklig proteinhalt.

Om det finns mångsidig med växtarter på betesmarken väljer hästarna olika växter från skilda områden på betet. Klöver och andra växter från gamla höängar är smakliga för alla. För hästar är det ändå viktigt att också äta annat. En del växter med grov stam såsom rölleka, gråbo och älggräs, ger mera tuggmotstånd och ökar utsöndringen av saliv. Smörblommor och nässlor innehåller mycket vitaminer och mineraler.

Speciellt hästar som tränas får inte tillräckligt med energi från betesfoder varvid det finns behov av tilläggsutfodring. För sådana hästar är betesgången till nytta med tanke på motionen och riklig vistelse ute.

För att betesutfodringen skall lyckas måste man tänka på om gräset räcker till, hur man arrangerar tilläggsutfodring och hur man klarar av förändringar i utfodringen.

Med betesgång sparar man utfodringskostnader.

SÅ HÄR KAN DU HANTERA HUR MYCKET HÄSTARNA ÄTER

På åkerbeten är det bästa tilläggsfodret färskt gräs som slagits från ett annat skifte. Man kan också använda ensilage/hösilage och torrhö som tilläggsfoder.

På naturbeten undviker man att ge tilläggsfoder så att växtbeståndet inte blir för frodigt pga. näringsämnena från tilläggsfodret.

Om det finns rikligt med foder av god kvalitet äter hästarna lätt för mycket. Det här är ett problem för hästar i vila och ponnyer, men inte för föl eller digivande ston.

- Öka betestrycket genom att öka antalet hästar eller minska betesarealen.
- Styr betesgången med hjälp av betesfållor och ett mobilt stängsel.
- Begränsa betesperioden.
- Använd betesdrift först efter en annan hästgrupp eller djurart.

HP

Hästar äter i viss mån av växter med vedstam. Grenar och unga skott samt blad är smakliga. Hästarna gnagar också på och masserar sig gärna mot trädstammar. De här vanorna kan skada träd eller t.o.m. förorsaka att trädet dör. Skydda träd vid behov.

LAGRINGSBEHOV FÖR STALLGÖDSEL

Betesdrift är en bra metod för att minska på gödselförråden. Hästarna ”sprider” själv sin gödsel på betet och dyngbaggarna återför näringen i naturen. Då kan man minska gödsellagringen eller helt och hållet undvika det en del av året. Samtidigt får betesmarken näringen tillbaka.

IH

Spara diken, skogsholmar och stenhögar som finns på betet. De är viktiga skyddsställen för flera arter.

Där det finns betande djur finns det också starar som kommer på våren. Också buskskvättan bor gärna på betes-marker. Man upptäcker den lätt när den sitter på staket.

VV/PP

KM

Timotej på odlat bete är smakligt för hästar.

VV / KS

Hästar betar både på odlade betesmarker och på naturbeten.

På odlade åkerbeten odlas vallväxter som producerar skörd.

Naturvårdsåkrar är tidigare åkrar som i egenskap av icke-odlad åker som sköts eller naturvårdsåker väl lämpar sig för betesdrift.

Naturbeten är områden som inte odlas men som man tidigare skött genom slåtter eller betesdrift. Sådana är t.ex. ängar, skogsbeten, hagmarker, strandbeten och ådalar.

Kantzoner är områden mellan åker och skog.

Impediment är områden som inte är användbara. Av dem är en del lämpliga som betesmark.

Skyddszoner. Strandskiften som inte lämpar sig speciellt bra som åker kan användas som betesmark. De fungerar som skyddszoner från vilka näringsämnen avlägsnas med den växtlighet som hästarna äter.

Gårdsplanens skötsel med betesdrift gör miljön mera levande.

Natura-områden, Nationalparker kan omfatta områden som är lämpliga för betesdrift med hästar.

LL-K

Ett traditionellt skogsbete är en omväxlande miljö.

Skyddszoner kan också skötas med betande hästar ifall det inte är till skada för vattenkvaliteten.

ÅKERBETEN ÄR POPULÄRA

Förnya åkerbeten med 3-5 års intervaller så att produktionsförmågan hålls på en bra nivå och växtbeståndet blir mångsidigt.

Så här befrämjar du naturens mångfald på odlade åkerbeten

- Betesdrift med hästar under somrarna ökar naturvärdena i hela landskapet. Många fåglar behöver betesmarker för att hitta tillräckligt med näring.
- Håll betestrycket på en lämplig nivå varvid växtbeståndet är varierande.
- Bevara olika faktorer som påverkar naturens mångfald, såsom trädgrupper, enskilda träd, diken, skogsbeten, vattendrag t.ex. träsk. Skydda vid behov de här områdena.

HI

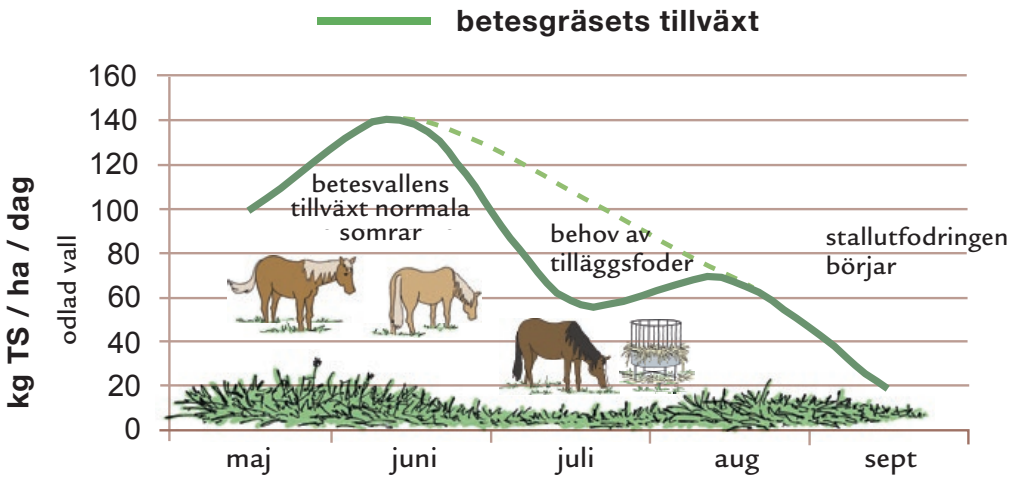

Det kan finnas behov för tilläggsfoder på åkerbeten om betesgräsets tillväxt minskar betydligt vid midsommar. På för- och sensommaren finns det för det mesta tillräckligt med foder.

Förändring i vallgräsets mängd/sammansättning när betesperioden framskrider

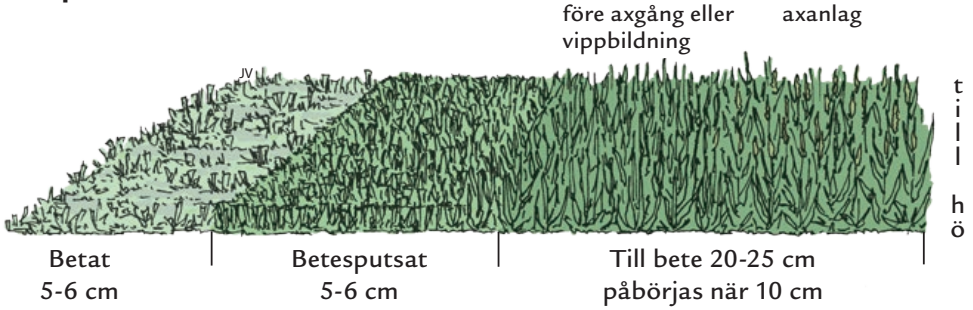

Odlade beten dvs. åkerbeten är vallåkrar i gott skick som bearbetas och sköts maskinellt. De flesta hästarna betar på åkerbeten. En välskött vall producerar effektivt foder, åkern är lätt att sköta samt ingärda och hästarna befinner sig ofta nära stallet.

På åkerbeten odlar man högavkastande vallväxter såsom timotej, ängsgröe och hundäxing. Valet av en lämplig växtblandning påverkas av jordmånen, växtzonen och hur många hästar man vill ha på betet. Gödsling utförs såväl på våren som i samband med byte av skifte. Mängden gödsel som används beror t.ex. på markens näringstillstånd och eftersträvad tillväxt av vallen.

Ett åkerbete som odlas på rätt sätt lämpar sig speciellt för avelshästar och unga hästar. För hobbyhästar och ponnyer kan åkerbeten ändå erbjuda alltför mycket foder.

Åkerbeten har också nackdelar. Ensidiga miljöer inspirerar inte alltid hästarna att röra på sig och naturvärdena förblir små. Växtbeståndet är ofta ensidigt och hästarna har endast några växter att välja mellan. För många hästar är växtbeståndet på åkerbeten alltför energi- och proteinhaltigt vilket kan leda till hälsoproblem.

Inälvsparasiterna har mycket goda förhållanden ifall man inte emellanåt låter andra djur beta på området eller förnyar vallen tillräckligt ofta. Det lönar sig att föra bort eller sprida ut stallgödselhögarna så att det inte uppstår områden där hästarna inte vill beta. En åker utan träd skyddar inte mot gassande solsken eller regn. Hästarna behöver ett tak eller någon annan byggnad som skydd. Underhållskostnaderna, t.ex. gödsling och förnyelse, kan vara höga.

NATURVÅRDSÅKRAR ÄR LÄMPLIGA FÖR BETESDRIFT

Naturvårdsåkrar har högre naturvärden än åkerbeten. Naturvårdsåkrarnas areal är numera stor och därför finns det bra tillgång till sådana. De erbjuder förmånligt foder och underhållskostnaderna är låga. Om man bara har några hästar är små åkrar lämpliga för häststall.

Gräsets fodervärden varierar mycket under betesperioden enligt växtens utvecklingsstadium och väderleksförhållandena. Därför kan vara nödvändigt att förnya vissa åkrar med gräsfröblandningar.

Fråga en jordbrukare i ditt närområde om denna är intresserad av betesdrift på sina naturvårdsåkrar. Naturvårdsåkrar som lämpar sig för betesgång är fleråriga vallåkrar och ängsåkrar.

KH

När du idkar betesdrift på naturvårdsåkrar, beakta rätt betestryck. Då uppstår det inte öppningar i växtbeståndet. Åkerytan måste vara täckt av hö och vall året runt.

NATURBETEN ERBJUDER FÖRMÅNLIGT FODER

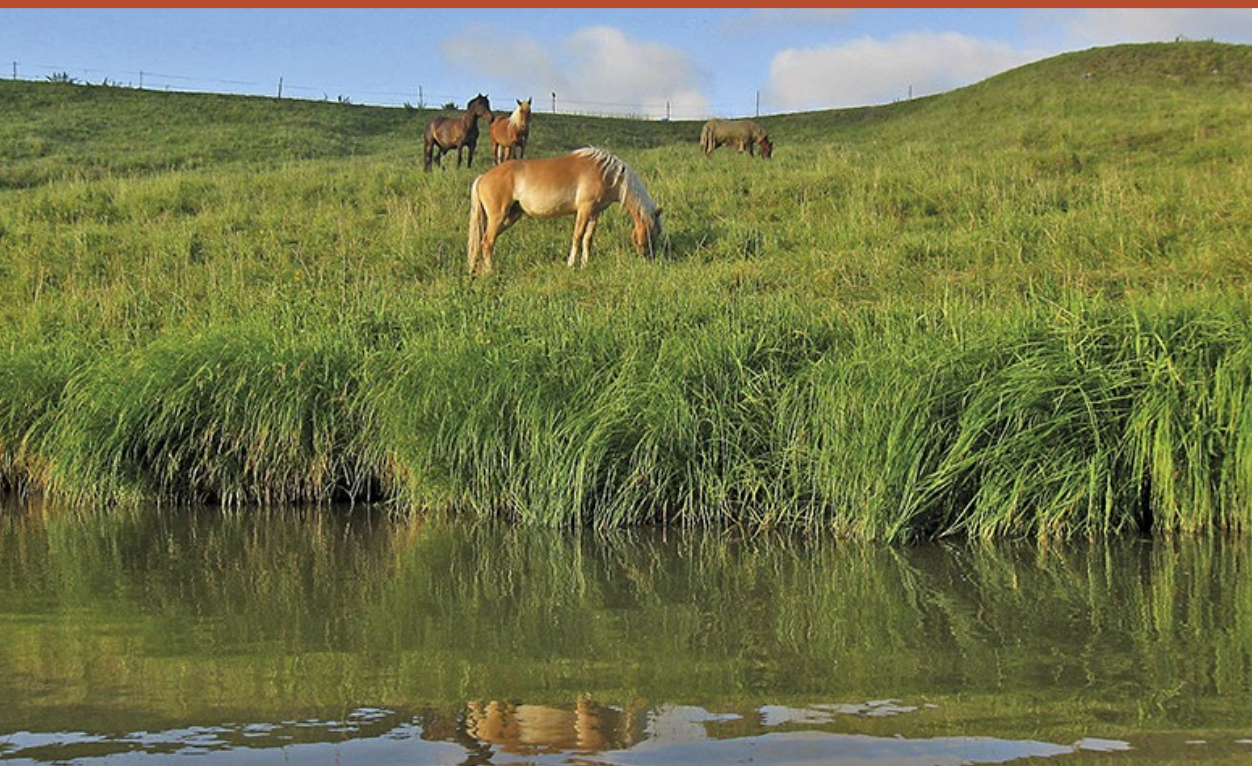

EH

Växtligheten varierar enligt naturtypen. En frodig strandäng livnär t.o.m. livliga unga hingstar eller digivande ston.

Naturbeten skiljer sig från varandra i fråga om jordmån, fuktighet, ytformationer och växtlighet. På åkerbeten domineras vallen av några växtarter men på naturbeten kan det förekomma tiotals gräsväxter och växter med vedstam samt sällsynta fjärilar och bin som är beroende av växterna.

Sköt om naturbetet med lämplig skiftesföljd och vid behov med hjälp av slåtter så att hästarna inte behöver äta torrt gräs som bildat strå. Gödsla inte betet, så att arter som trivs på näringsrika jordar, såsom nässla och kirskål, inte kommer åt att erövra betet. Då blir värdet av naturens mångfald lidande. Samtidigt minskar utbudet av växter som är lämpliga för hästar och de artspecifika mineraler växterna erbjuder.

På naturbeten skall man helst inte ge hästar tilläggsfoder. De flesta ängsväxterna har anpassat sig till att växa i karg jordmån. Om man transporterar tilläggsfoder ut på betet ökar det mängden näringsämnen. Man kan undvika behovet av tilläggsfoder med hjälp av en välplanerad betesrotation. Om de naturbeten som finns till förfogande producerar för litet foder kan man också ta med odlade betesskiften i betesrotationen. Mineraler kan man ge fritt också på naturbete.

KT

Skogsbeten och karga torrängar lämpar sig för mindre flockar och för raser som nöjer sig med mindre.

Hästen föredrar unga nässlor, vitklöver och smörblomma. Andra smakliga växter är trampört, älggräs, hallon, häck- och kråkvicker, kärr- och ängsviol, rölleka och unga starrväxter. Av gran och vide duger stammarna i viss mån och löven av björk. Se giftiga växter på sid 27.

Ett äkta naturbete ger framför allt upphov till värdefull natur och är samtidigt till nytta för hästen.

Äkta naturbeten har uppkommit som en biprodukt av gammalt jordbruk, genom betesdrift och slåtter. Det största hotet mot naturbeten är att betesdriften upphör och betesmarkerna växer igen.

KS

När du idkar betesdrift ökar ljuset och värmen på betesmarken, dessutom minskar näringshalten i jordmånen. När djuren trampar i växtligheten frigörs markytan varvid det de önskade växtarternas frön har lättare att gro. Växterna uppskattar också stallgödselhögar samt variation i fuktighet och skuggighet.

IH

På mycket känsliga områden är hästen inte lämplig som betesdjur eftersom den har ett stort behov av att röra på sig och hovarna sliter på växtligheten och markytan. Områden med värdefulla växter som skall skyddas eller fasta fornminnen lönar sig inte att använda som betesmark för hästar.

FODERPRODUKTION PÅ NATURBETEN

Typ av bete	kg TS/ha
Torr	**800**
Frisk	**1 600**
Fuktig – våt	**2 400**
Fuktig – våt	**2 800**
Bearbetade och gödslade ängar:	
Torr – frisk	**2 000**
Frisk – fuktig	**2 800**

Beakta följande vid iståndsättning och skötsel av naturbeten

- Begränsa träden till ett visst område. Röj ordentliga öppningar så att hästarna lättare kan rör sig. Lämna trädstubbar så låga som möjligt.
- Gynna träd och buskar som fåglar och insekter tycker om, t.ex. rönn, en och vide.
- Ädla träd är speciellt viktiga för larver, svampar och mossa.
- Observera giftiga växter. Undvik eller gallra buskage där myggor och knott trivs.
- Utför betesputsning om det är nödvändigt.

R-LP

Se till att det är tryggt för hästen att röra sig på betet. Lämna trädstubbar korta och städa bort grenar och röjningsrester.

Naturbeten erbjuder förmånligt foder och betesdriften är samtidigt utmärkt miljövård. Landskapet blir öppnare och naturens mångfald ökar.

Gynna tall, en och buskar som producerar bär i trädbestånd på naturbeten. Enskilda träd och trädgrupper erbjuder också hästarna skydd mot väder och solgass.

VAR HITTAR MAN BETEN?

AH

Ofta ägs inte betesmarker och lämpliga betesdjur av en och samma person. Det är ändå inte ett hinder för betesdrift.

Samarbete mellan olika häststall är viktigt. Man kan hitta möjligheter att förmedla hästar och betesmarker t.ex. genom personliga kontakter med hästföretagare och jordbruksaktörer samt med husdjurs- eller naturskyddsföreningar. Det kan också löna sig att annonsera i lokaltidningar.

Häststallen har ofta mycket litet egen åker. Därför är **samarbete mellan stall och lantgårdar** viktigt. Betestjänsterna hämtar inkomster åt odlarna samt möjligheter till samarbete som gynnar båda parterna.

Kommunerna äger ofta områden som är lämpliga till betesmarker. Betande hästar är bra reklam för kommunen och därför kan det väl finnas intresse för samarbete. Kontakta t.ex. kommunträdgårdsmästaren.

En betesmark kan också vara belägen i närheten av en gårdsplan. Överväg om något område kan tas i bruk som betesmark.

Om betet är beläget nära en tätort skall man informera ortsbefolkningen om att djuren är på kommande. Förse också området med tillräckligt med informationsskyltar. I avtalet definieras det vem som ansvarar för områdets underhåll.

LAIDUN PANKKI

Betesbanken (**www.laidunpankki.fi**) är en webbtjänst med vilken man kan skaffa mera betesmark för djur eller hitta djur till landskapsvårdare. Det finns mycket områden som kunde skötas genom betesdrift. Å andra sidan finns det djur som kunde sköta nya områden. Med hjälp av Betesbanken kan man sammanföra efterfrågan och utbud.

Samarbete mellan ägare av betesmarker och hästägare är ekonomiskt lönsamt. Samtidigt ökar natur- och kulturlandskapets värden.

Alternativ för att hitta en betesmark

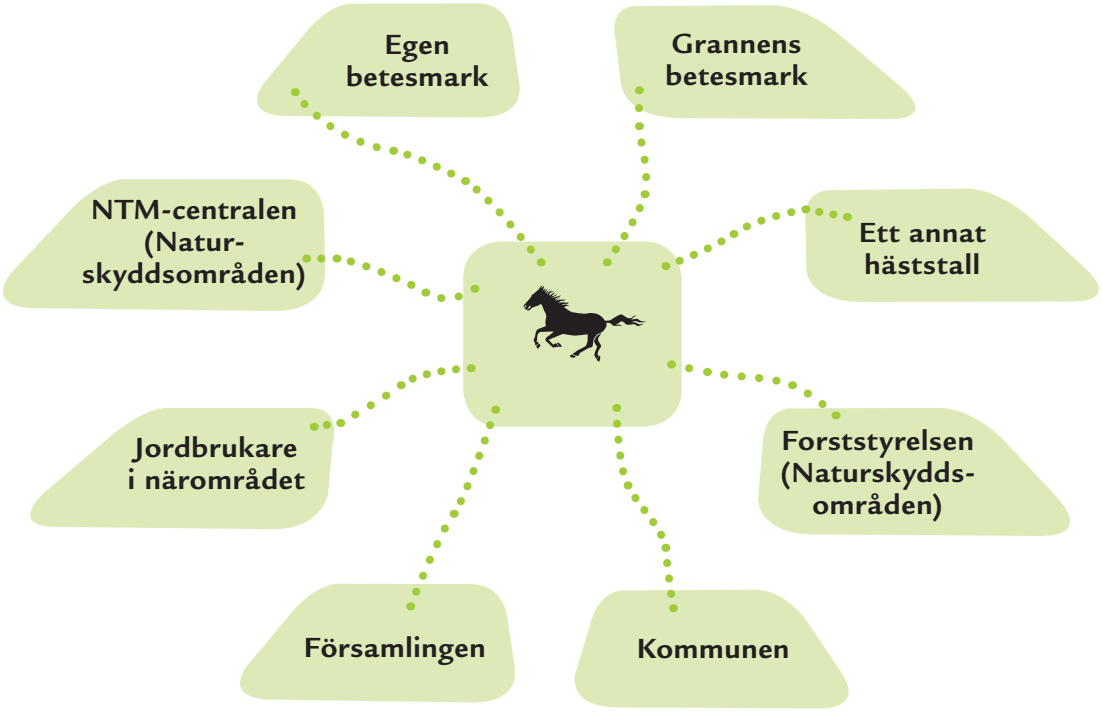

Fundera på hurudana olika samarbetsmöjligheter som kunde finnas i din region.

I tätorter kräver anläggning av betesmark en anmälan eller tillstånd av kommunala myndigheter. Då ingår också att grannarna hörs. Tillståndsförfarandena varierar en aning beroende på kommun.

Säkra att följande är i skick när du väljer betesmark.

- Rutterna som leder till betet skall vara trygga för hästarna.
- Betesmarken skall vara tillräckligt stor. När man bedömer betets storlek beaktas djurets ras, storlek, ålder, kön samt hästarnas antal och aktivitet.
- Terrängen, växtligheten och marken skall vara lämplig för hästar. Finns det stora diken eller stenrösen som behöver ingärdas på området? Finns det i närheten betesskiften som kan användas till hjälp så att betet hinner återhämta sig?
- Hästen skall antingen ha skog eller ett byggt tak som skydd på betet.
- Området skall kunna ingärdas och övervakas dagligen.
- Omgivningen skall vara tillräckligt lugn och fri från oljud.

Markägaren har nytta av betesdriften.

Innan ett område erbjuds för betesdrift lönar det sig för markägaren att fundera på vissa saker. Är t.ex. växternas avkastning på området tillräcklig så att hästarna kan beta från sommar till höst? Kan man koppla el till stängslet? Hurudana kostnader kan det uppstå? När man utrett de väsentligaste faktorerna kan man njuta av de fördelar som betesdriften medför.

- Området blir skött och landskapet hålls öppet.
- Naturvärdena bevaras och ökar.
- Betesdrift med hästar gläder ortsbefolkning och förbipasserande.
- Utarrendering av områden till betesmark är en inkomstkälla för den som erbjuder betestjänster.
- Skriftligt avtal garanterar att det inte uppstår konflikter.
- Det kan vara möjligt att få miljöersättning för området.

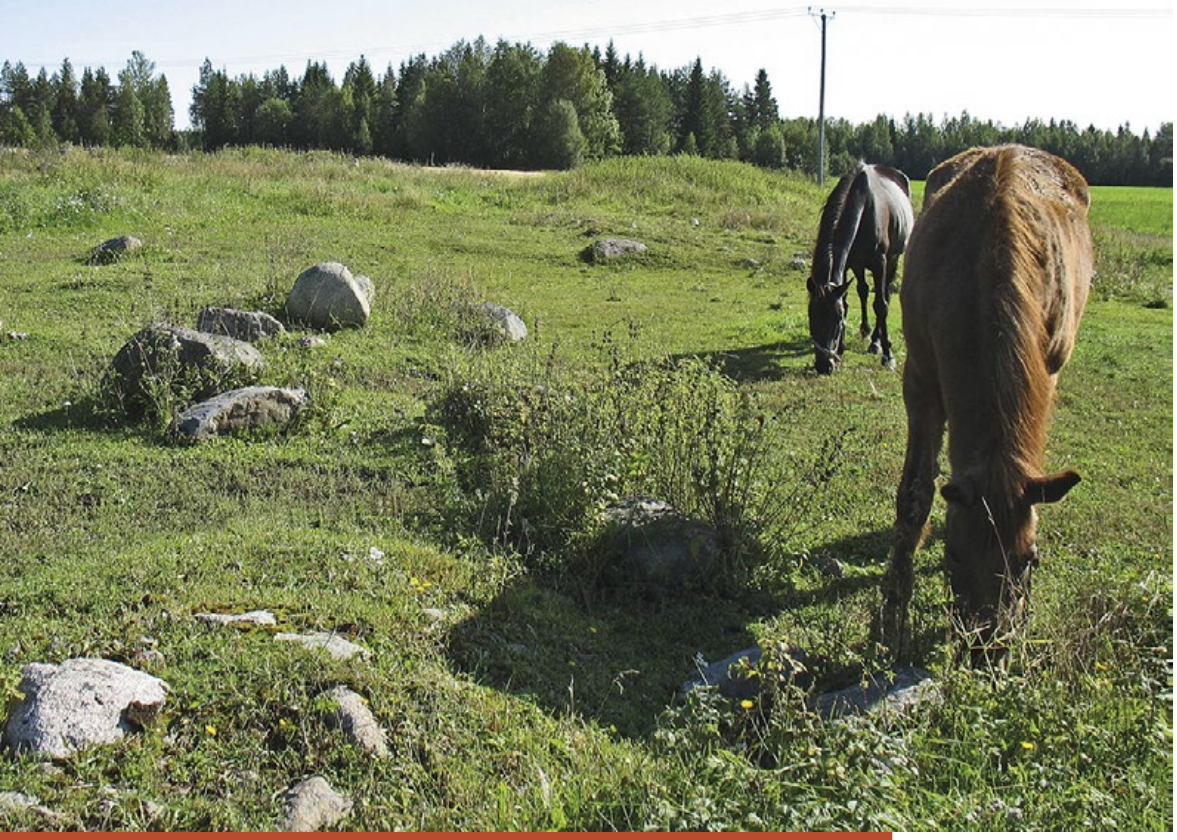

Välj lämplig mängd hästar. På torrängar och ängar behövs det mera utrymme så att gräset räcker till.

MS

LÄMPLIG MÄNGD HÄSTAR

Med **betestryck** avses antalet djur under betesperioden på en viss areal. Anpassa betestrycket på olika områden så att växtbeståndet hålls i gott skick och inte lider av att betas för kort och nedtrampning.

Man kan reglera betestrycket med hjälp av **betesrotation**. Dela in området i skiften så att du kan flytta hästarna från ett skifte till ett annat. Byt skifte när växtligheten har minskat och tillväxten blivit långsammare. Då får hästarna tillräckligt med näring och växtbeståndets mångfald bevaras.

Överbetning dvs. alltför hög djurtäthet och omsorgsfull avbetning leder till att betesgräsets tillväxt blir långsammare och slitage av betet.

På odlade vallar försvagas vallens övervintring och risken för parasitangrepp ökar om man låter gräset bli kortare än 6 cm. Överbetning på naturbeten förhindrar blomning och fröproduktion samt ökar mängden oönskade växter. Överbetning minskar tydligt också mängden insekter som är beroende av ängsväxter, speciellt fjärilar och bin.

Underbetning dvs. en alltför stor betesareal i förhållande till antalet hästar leder till att gräset blir gammalt. Ett sådant växtbestånd skall slås efter byte av skifte eftersom det inte längre duger som foder.

Hästen är ett djur som rör på sig aktivt och sliter på betesmarken så att det lätt bildas stigar i terrängen och öppningar i växtbeståndet av vältrande. Hästarnas rutter och dricksplatser med omgivning trampas ofta så att växtligheten nästan försvinner. Därför lönar det sig inte att placera dricksplatser och stängsel bredvid vattendrag.

R-LP

HN

PÅBÖRJA BETESPERIODEN I TID

När hästarna på försommaren släpps ut på bete i stora flockar har de möjlighet att öva beteende i grupp. Speciellt för föl är det ett utmärkt sätt att lära sig arttypiskt och socialt beteende. Om hästarna släpps ut betet vid olika tidpunkter på sommaren kan rangordningen i flocken rubbas och det blir lätt konflikter mellan hästarna.

Släpp ut hästarna på betet så tidigt som möjligt på våren när gräset ännu är lågt och som smakligast. Den lämpligaste tidpunkten för att påbörja betesgången är när gräset är ungefär 10 cm högt.

Betesgräsets tillväxt är snabbast på försommaren och avtar under högsommaren.

På försommaren kan växtligheten på ett betesskifte återhämta sig redan inom några veckor, på sensommaren kan detsamma räcka flera veckor.

Låt hästarna vänja sig vid den förändrade utfodringen såväl i början som i slutet av betesperioden. I början skall man hålla hästarna på betet korta stunder i gången.

Möjligheten att vänja sig och senare inledning av betesperioden är viktigt speciellt för hästar som är känsliga för fång. På hösten kan man till att börja med ta in hästarna för stallutfodring t.ex. på nätterna.

Hästens beteende kan ändra när den betar i en ny flock eller om den inte helt och hållet vänjer sig vid den nya omgivningen. Eftersom hästarna är flockdjur smittar rädsla från en häst till de andra hästarna vilket kan leda till att alla medlemmar i flocken är nervösa. De flesta farliga situationer på betet förorsakas vanligtvis av en rädd häst som rusar omkring.

Tillräckligt bete / djurtäthet / ha

Väl växande odlat bete	2-4
Friska ängar	1-1,4
Fuktängar	0,8-1,6
Hagmarker	0,6-1,2
Torrängar och ängar	0,4-0,8
Skogsbeten	0,05-0,4

I samband med byte av betesskifte lönar det sig att utföra betesputsning så att man får bort gammalt växtbestånd som bildat strå. Med hjälp av betesputsning kan man också undvika skadliga, fröburna ogräs.

Utför betesputsningen helst först i augusti så att växterna hinner fröa av sig, fjärilarna kläckas och fågelungarna lämna boet. Det här är viktigt speciellt när det på betena finns fåglar som häckar på marken såsom tofsvipa, lärka och storspov. För bekämpning av ogräs kan man slå betesvallen redan i juli innan ogräsen fröar av sig.

TRYGGA STÄNGSEL OCH SKYDD MOT VÄDER OCH VIND

VV / JV

Ett väl anlagt, ordentligt stängsel håller i åratal. Kostnader förorsakade av materialanskaffning får man tillbaka i form av inbesparat arbete under de kommande åren.

VV / EO

Stängsel med en horisontell tråd är inte lämpliga för hästbeten. Två trådar/rep kan ibland vara tillräckligt för hästar men stängsel med tre horisontella trådar är alltid det bästa alternativet.

För att underlätta inhägnandet kan man i förväg dela in en stor betesmark i separata skiften och flytta hästarna från ett skifte till ett annat under sommaren

SJ

Att kombinera trästaket med elstängsel är landskapsmässigt vackert och gör att inhägnaden är lätt att upptäcka.

R-LP

Strömförande nylonrep är ett effektivt stängselmaterial.

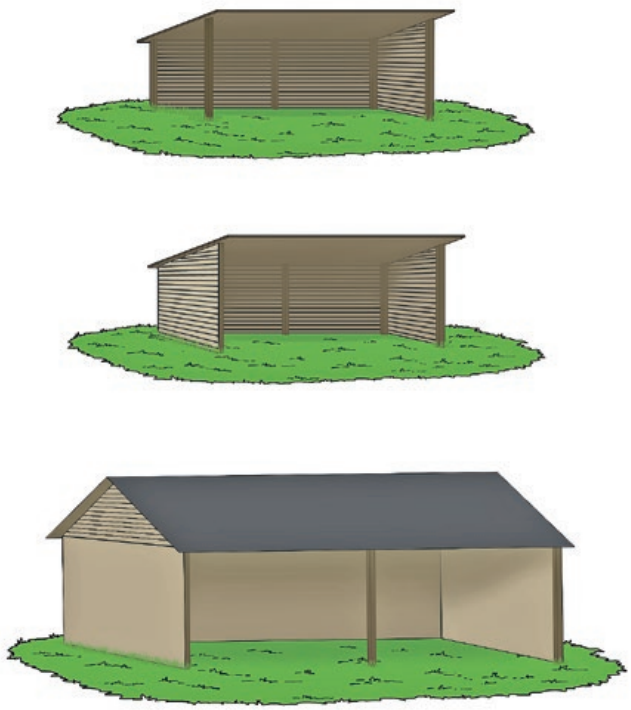

Det skall finnas möjlighet till skydd mot solsken och dåligt väder på betet. Om det inte växer träd på området skall man bygga ett separat skyddstak för hästarna. Skydda fodret mot regn med skyddstak eller foderhäck med tak.

Betets stängsel skall vara trygga och av material som är lämpliga för hästar. Det får inte finnas alltför trånga eller skarpa hörn i inhägnaden så att hästen raskt kan röra sig längs med stängslet. Hästen skall också ha lätt att upptäcka inhägnaden. Man får inte använda taggtråd som stängsel.

Stängslet skall vara tillräckligt högt så att hästarna inte kan ta sig över det. Då är det också mindre frestande för människor att ta sig över stängslet. Placera portarna på trygga, rymliga och jämna ställen där det är lätt att röra sig. Lås portarna.

Elstängsel lämpar sig bra för såväl permanenta fleråriga beten som för tillfälliga skiften. Välj helst ca fyra centimeter bred eltråd. Fäst den strömförande tråden eller repet i stolparna med isolatorer. Modellen på isolatorerna avgörs av deras placering och av tjockleken på repet eller tråden. Med tanke på förbipasserande människor måste elstängslet ha ändamålsenliga varningsskyltar.

För inhägnad avsedd för djur på detaljplanerat område skall man i god tid göra en skriftlig anmälan till kommunens hälsoskyddsmyndigheter. I glesbygden kan man fritt anlägga en betesmark.

TP

GE TILLRÄCKLIGT MED FRISKT, RENT VATTEN

På naturbeten finns det ofta naturliga vattenkällor, såsom bäckar eller träsk, från vilka hästarna kan dricka. På strandbeten vid åar och sjöar är det också lätt att ordna med dricksvatten ifall hästen lätt kan rör sig på stränderna och strandsluttningarna inte är alltför branta. Om strandsluttningen är alltför brant förstör jordmånens näringsämnen och eventuell djuravföring vattnet såväl med tanke på hästar som vilda djur.

TR

Hästarna skall alltid ha tillgång till rent vatten. En häst dricker vanligtvis 20-40 liter per dag beroende på gräsets vattenhalt och lufttemperaturen. Ett digivande sto förbrukar minst 50 liter vatten per dag.

De rutter där hästarna rör sig och dricksplatserna med omgivning trampas ofta så att växtligheten nästan försvinner. Stranden kan också rasa som en följ av erosion. Därför lönar det sig inte att placera dricksplatser och stängsel i närheten av vattendrag. Flytta dricksplatsen vid behov.

När stranden är tillräckligt grund tål den bättre att hästarna rör sig där.

VV/JS

Undvik förorening av vatten

- Använd stängsel och portar till att begränsa djurens tillgång till vattenbrynet speciellt vid regnigt väder på hösten och våren.
- Utnyttja betesrotation på områden nära vattendrag så att växtligheten kan återhämta sig efter att ha blivit nedtrampad och förnyas.
- Flytta dricksplatserna så att markytan får mindre skador. Om antalet hästar är stort behöver man flera dricksplatser.
- Bygg separata platser för tilläggsutfodring och dricksvatten långt ifrån vattendrag.
- Överväg om det skulle löna sig att ordna vattenförsörjningen till betet med hjälp av vattenledning och helt och hållet förhindra hästarnas tillgång till känsliga områden som gränsar till vattendrag.
- På skyddade områden kan man strö ut grus på hästarnas rutter för att minska packningen av jordmånen och att ogräs sprids.

Planera vattenförsörjningen noggrant i förväg. Det finns flera alternativ för att få vatten till betet.

- Installera en permanent vattenledning på betesskiftet. Till vattenledningen ansluts en vattenautomat.
- Installera vattenrör eller slang ända till stängslet. Inhägnadens stora vattenkärl fylls med hjälp av slangen.
- En vattentank med vattenkar förs till betet med traktor.
- En vattentank placeras utanför stängslet och ett vattenkar inne i inhägnaden.

HP

Med stängsel kan man begränsa tillgången till vattenbrynet.

Betande hästar behöver tillskott av mineraler och spårämnen. Ge mineraltillskott i samband med tilläggsutfodringen och dricksvattnet och ge tillräckligt med mineralfoder varje dag. Mineral- och salttråg måste vara stadiga så att inte hästarna stjälper dem. Om vattenkaren inte är försedda med tak måste regnvattnet kunna rinna bort från dem.

Får är effektiva rengörare av betesmarken efter hästar. De minskar många växter som hästarna undviker.

Får och nötkreatur kan beta tillsammans med hästar. Blandat bete då olika djurarter får beta på samma område sköter effektivt betesmarken eftersom får gärna äter gräs som bildat strå och betar på områden omkring stallgödselhögar som inte duger åt hästarna. Får och hästar har inte gemensamma parasiter och därför är det lättare att ha kontroll över inälvsparasiterna.

AH

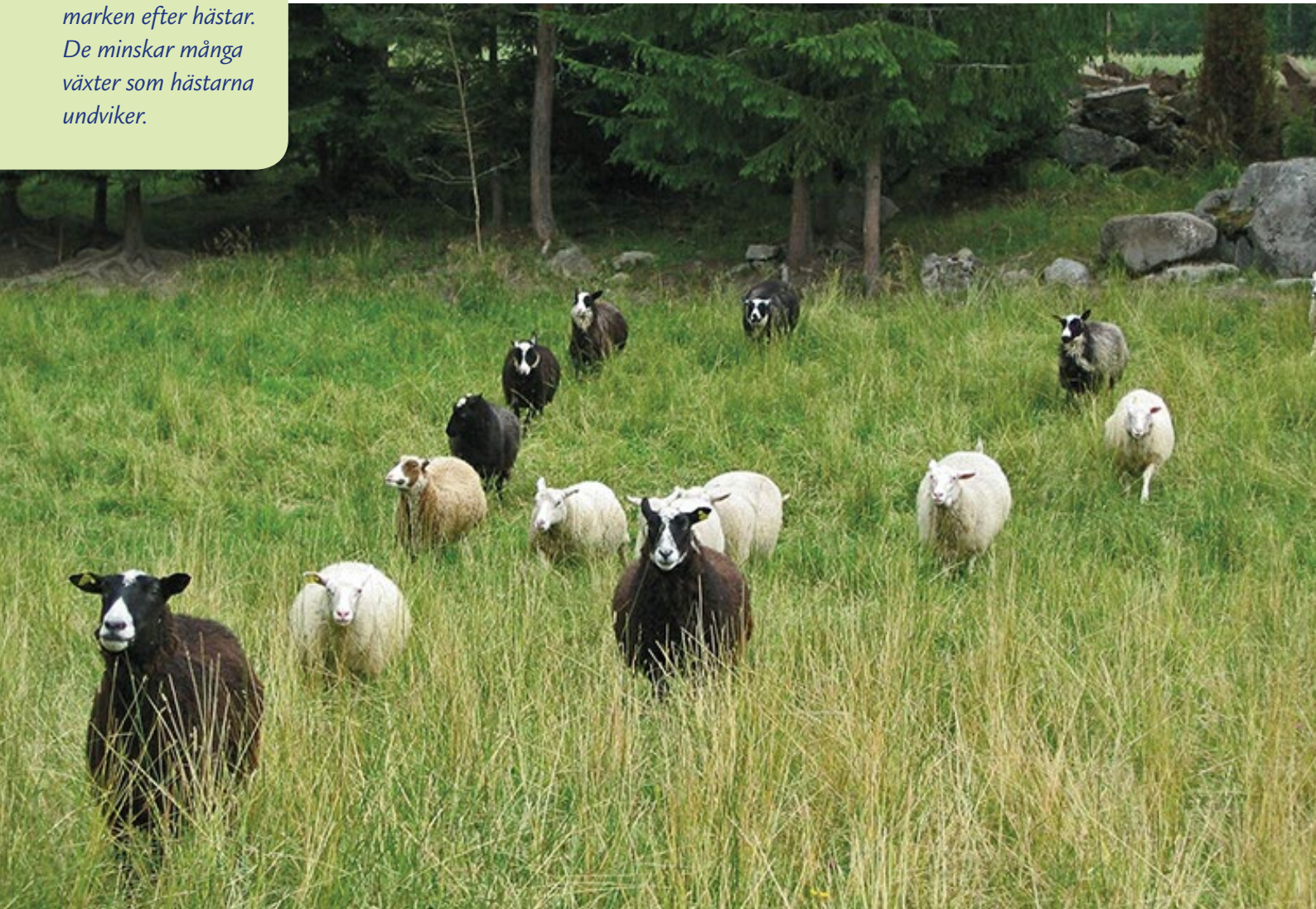

IH

GÖR SKÖTSELPLANEN I TID

Skötseln av hästar samt användningen av och hur man rör sig på området baserar sig alltid på en skötselplan. Planera betesdriften i god tid, helst redan föregående år. Då kan man påbörja betesgången direkt på försommaren.

När man börjar planera skötseln är rytmen för betets förnyelse och betesrotationen grundläggande faktorer. Vid bedömning av djurtätheten skall man beakta att den inte är densamma på försommaren som på sensommaren. Under torra somrar behövs däremot större arealer än när det är vått.

Årlig uppföljning och bedömning underlättar planeringen av det följande årets betesdrift.

Planera hur betesdriften skall utföras i praktiken

- Rätt dimensionering av betet
- Eventuella behov av att restaurera betet
- Konstruktioner såsom stängsel, skydd mot väder och vind, portar och dricksplats
- Tidpunkten när betesgången påbörjas
- Skötsel och övervakning av djuren samt andra praktiska arbeten (rutter till området, vatten, salt-/slicksten, växtbeståndets förändringar)
- Rätt betestryck, tillräckligt med betesgräs
- Informerande, informationstavlor, förbuds- och varningsskyltar vid behov
- Eventuella utmaningar och hur man kan klara av dem

UTMANINGAR OCH FÖREBYGGANDE AV PROBLEM

AH

Hästar kan vara känsliga för bett av insekter, speciellt av bromsar och svidknott. Avelsston och föl lider om det finns för mycket insekter. Insekterna förorsakar allergiska reaktioner och kan stressa hästarna i den grad att de blir oroliga. Skydda vid behov hästens huvud och kropp mot insekter.

Hos hästflockar som lever vilda i naturen har man inte påträffat **beteendestörningar** såsom krubbitning, luftsnappning, vävning eller att hästen går runt i cirkel. När man släpper ut hästarna på betet minskar de här symptomen och man påverkar hästens hälsa positivt. Betesgång avlägsnar ändå inte allt problematiskt beteende.

En del hästraser och -individer är känsligare än andra för insektsbett. Symptomen kallas **sommareksem**. Sådana hästar skall få vistas i stallet åtminstone en del av dagen. Släpp ut dem endast på torra beten där det finns möjlighet till skydd mot solsken.

Kontrollera liggande hästar med tanke på **kolik** trots att hästar annars också kan ligga på betet under heta dagar. En häst som är apatisk och drar sig undan från flocken är vanligtvis sjuk på något sätt. Olika **sekret från näsborrar och ögon** är också ofta ett tecken på sjukdom.

Trots att marken på betet kan vara varierande lönar det sig att undvika helt och hållet fuktiga och blöta områden. I fuktiga förhållanden kan det bildas **mugg** (hudskada med sårskorpor och sprickor som lätt blir inflammerad) på hästens ben.

Kontrollera hästarna på betet en gång per dag. Samtidigt när man konstaterar djurens kondition kontrollerar man vattnet och stängslen. Försök komma ihåg hästarnas vilotidpunkter och -ställen samt sätt att röra sig på och beteende. Då märker man lättare om det förekommer någonting avvikande i hästarnas beteende.

En ansvarsfull hästägare har skött om vaccinering och avmaskning av sina hästar innan de släpps ut på bete. Då undviker man spridning av sjukdomar eller eventuella parasiter.

Fång kan uppstå på betet, speciellt för hästar som har övervikt. En häst som är känslig för fång eller redan en gång insjuknat i fång skall inte släppas ut på ett frodigt bete tidigt på försommaren, utan först när gräsets tillväxt blivit långsammare. Den höga sockerhalten i gräset kan utlösa symptom på fång. Det är också bra att ta in hästen på eftermiddagen när gräsets sockerhalt är som högst.

Många **hästparasiter** sprids på betesmarkerna. Minst tre veckor före hästarna släpps ut på bete skall man utföra parasitbekämpning och detsamma gäller direkt efter att betesperioden upphört. Under andra tidpunkter utförs parasitbekämpning endast på basis av parasitanalys från stallgödseln. Undvik parasitbekämpning när hästarna är på betet. Många naturarter, såsom dyngbaggar samt djur i jordmånen och vattendrag, är känsliga för bekämpningsämnena.

Dagliga kontroller

- Vatten, mineraler
- Skicket på staket/stängsel
- Hälsouppföljning
- Behov av att bekämpa insekter
- Hästens kropp och ben i händelse av skråmor eller sår
- Insektsbett, eventuell vätskebrist och allergiska reaktioner

Obetade partier (rator) i närheten av stallgödselhögar IH

Hästen betar inte gärna bredvid stallgödselhögar. Därför bildas det obetade partier (rator) som det lönar sig att sköta med slåtter. Om det är möjligt skall man samla bort stallgödseln när betet är litet i förhållande till antalet hästar och de obetade partierna snabbt ökar.

Förhindra problem i förväg

- Under regniga somrar eller på våta områden av betet kan parasiter trivas bra. Våta områden blir också lätt smutsiga varvid jord och bakterier från jorden blandas i gräset.
- Begränsa antalet hästar. Välj ett tillräckligt stort bete.
- Håll tilläggsutfodrings- och dricksplatserna rena från foderrester som värms upp och lätt förskäms.
- Låt unga och gamla hästar beta i tur och ordning eftersom unga hästar är speciellt utsatta för inälvsparasiter.

HP

Smörblomman (Ranunculus acris) kommer ofta åt att erövra beten med näringsrik, våt jordmån och ställen där marken gått sönder pga. alltför mycket betesdrift. Slåtter och/eller blandat bete med får kan hålla många skadliga växter i styr. På vissa beten kan man ha hjälp av kalkning.

VÄXTER PÅ NATURBETEN

På naturbeten är största delen av växterna ätbara och många kan vara t.o.m. hälsosamma medicinalväxter dvs. örter. Det kan ändå växa för hästen skadliga eller giftiga växter på betet.

Om de skadliga växterna är färska undviker hästen dem men när växterna har torkat kan hästen äta av dem och bli sjuk. En del av växterna är endast skadliga om hästen äter dem i stora mängder.

Kontrollera betet speciellt med tanke på giftiga växter. Giftiga växter är kabbeleka, sprängört, skelört, lupin, tibast, örnbräken, johannesört samt törelväxter. Skadliga i stor mängd är smörblomma, ekollon, åkerfräken och kärrfräken. Om hästarna äter av dåligt smakliga och skadliga växter är det ett tecken på att fodret inte räcker till på betet.

Hantera tillväxten av problematiska växter om de börjar dominera på betet.

- Nässla – slåtter vid blomning.
- Älggräs – slåtter vid 30-50 cm och därefter betesgång.
- Örnbräken – slåtter ofta på sommaren. Betesdjur äter inte av den eftersom den är giftig.
- Hallon – slåtter vid midsommar och på sensommaren.
- Smörblomma – slåtter och kalkning.

Det lönar sig att kontrollera betet speciellt med tanke på följande giftiga växtarter:

- Kärrfräken
- Örnbräken
- Idegran
- Kabbeleka
- Skelört
- Lupiner
- Törelväxter
- Tibast
- Johannesört
- Sprängört
- Stånds

Giftiga växter

Lupin

HP

Sprängört

IH

Kabbeleka

IH

VÄXTARTER PÅ NATURBETEN

Växtarter som är smakliga för hästar utöver gräsväxter:

(Arter med fet stil speciellt populära)

- **Nässla** (som ung)
- Trampört
- Älggräs (ökar salivutsöndringen)
- Hallon
- Häck- och kråkvicker
- **Vitklöver**
- Kärr- och ängsviol
- Rölleka (ökar salivutsöndringen)
- **Maskrosor**
- Starrväxter
- Stammar av gran och vide, björklöv

På naturbeten är största delen av växtarterna ätbara och flera t.o.m. hälsosamma medicinalväxter.

Växtarter som är skadliga för hästar i stora mängder:

- Åkerfräken
- Ekollon
- Smörblomma (Ranunculus acris)

Om hästarna äter av skadliga växtarter är det ett tecken på att det inte längre finns tillräckligt med bra betesfoder och hästarna måste flyttas till ett nytt bete.

Hästarna undviker också de här växtarterna:

- Gårdsskräppa
- Bergsyra och ängssyra
- Blodrot
- Daggkåpa
- Midsommarblomster
- Kummin
- Blåbär
- Brunört
- Ärenpris
- Groblad
- Prästkrage

De här växtarterna är inte skadliga för hästar och därför lönar det sig inte att utrota dem från betet. Växterna ökar mångfalden och deras blommor erbjuder nektar för pollinerare och föda näring för fåglar.

KOSTNADER

Vid betesdrift kan anläggningskostnaderna vara stora men de årliga underhållskostnaderna blir i motsvarande grad rätt små. Kostnaderna minskar om t.ex. dricksvattnet fås från naturliga vattendrag eller om man inte behöver bygga skyddstak.

Kostnaderna för inhägnaden beror på vilken typ av stängsel som används. Permanenta gränsstängsel minskar det årliga arbetet med inhägnande. Permanenta eller mobila skyddstak är flera års investeringar.

KOSTNADSUPPBYGGNAD

Anläggningskostnader

Planeringskostnad
Slåtter och röjning vid behov
Byggande av inhägnad
- elstängsel; elaggregat, trådar/rep, stolpar, arbete
- trästaket; material, stolpar, arbete

Informationstavlor vid behov
Byggande av skyddstak, vid behov
Gödsling och förnyelse av växtbeståndet på odlade beten

Underhållskostnader

Kostnad för hästarnas landskapsvårdande arbete
Transport av hästarna
Skötsel och övervakning av hästarna
Dricksvatten till hästarna
Mineralblandning, salt
Eventuellt tilläggsfoder
Inhägnadens underhålls- och reparationskostnader
Slåtter, röjning
Gödsling och kompletteringssådd på odlade beten
Försäkringar

AVTAL OM BETESTJÄNSTER

Hästar förs vanligtvis till sommarbete på helpension. En allmän praxis är att markägaren arrenderar ut området. Då riktas arbete, ansvar, kostnader och stöd till arrendatorn (hästägaren). Storleken på ersättningarna beror på arbets- och ansvarsfördelningen från fall till fall, ibland kan det räcka med att man betalar för inhägnandet. I vissa fall kan det finnas behov för såväl arrendeavtal som betesavtal.

I betesavtalet skall man skriftligt överenskomma om arbets- och ansvarsfördelningen samt ersättningssumman. Den dagliga skötseln och övervakningen av djuren skall man överenskomma separat i varje fall för sig.

Betesmarken som avtalet omfattar skall vara trygg för djuren. Avlägsna skräp och föremål som inte skall finnas på betet, t.ex. gammal taggtråd. Kontrollera konditionen på stängsel, portar och andra konstruktioner på betet och utför behövliga reparationer innan betesperioden påbörjas. Kontrollera också om det finns eventuella skadliga växter och rensa vid behov bort dem från betet.

Om avtalet omfattar flera olika markområden lönar det sig att skriva ett mera ingående avtal. Det borde omfatta karta/kartor, beskrivningar av betena, begränsningar t.ex. gällande tilläggsfoder osv. Arrendeavtalet måste också omfatta landhöjningsmark dvs. vattenområde.

Gör alltid upp betesavtalet skriftligt.
Se avtalsmodell ***www.laidunpankki.fi***
Kom också ihåg försäkringarna.

Se arrendeavtal (finns också på svenska)
www.laidunpankki.fi > Sopimusmallit

R-LP

Media är också intresserade av betande hästar. Utnyttja det vid lämpliga tidpunkter så kan du sprida information om de positiva aspekterna i anknytning till betesdrift med hästar.

Avtala om följande detaljer

- Avtalsparter
- Vilka marker omfattar avtalet
- Avtalstid
- Ansvarsperson, uppföljning av djuren dagligen
- Ansvarsfördelning skötsel/stängsel/övriga konstruktioner/eventuella problemsituationer
- Ansvar för ersättning av eventuella reparationer
- Försäkringstagare
- Fördelning av eventuella miljöersättningar
- Betalningsplan för ersättningar
- Åtgärder ifall den andra avtalsparten bryter mot avtalet under avtalsperioden
- Eventuellt dessutom: Specialvillkor, betesmängd, åtgärder i exceptionella situationer

Informera om betesdriften med skyltar

Om betet är beläget nära bosättning, vägar eller friluftsleder lönar det sig att med skyltar förbjuda att mata eller ge hästarna läckerbitar. Förse skyltarna med kontaktinformation för hästägaren och/eller den som är ansvarig för övervakningen. Då kan förbipasserande snabbt meddela om eventuella problem som uppstått på betet.

Kom ihåg att informera om att betesdriften börjar ifall betet är beläget nära bosättning.

NV

NV

Nationallandskapet sköts med hästar och får

www.luontoaidinhevoset.com

Nina Viitamäkis hästar går på naturbeten i närheten av den berömda S:t Olofs kyrka i Tyrvis i Sastamala. Markerna har redan i hundratals år använts som bete. Nuförtiden sköts markerna av Viitamäkis hästar och grannarnas får. Djuren är attraktiva för turister och kompletterar landsbygdsidyllen.

Betesmarken är en del av den omgivning där Nina Viitamäki bor. Eftersom får redan betade på området var det naturligt att fråga grannen om hästarna kunde beta tillsammans med fåren. Senare har man utvidgat betesmarkerna genom att köpa upp mark åt sig själv.

Hästarna betar på ett tio hektar stort område vilket betyder att de har utrymme att röra sig på. Naturtyperna varierar från torrängar till strandängar och från friska ängar till skogsbeten. Terrängen varierar från slätter till backar och från täta skogsdungar till låglänta gräsmarker. Som en följd av betesdrift och slåtter är flera tiotals växtarter framgångsrika på området. Växterna i sin tur lockar till sig insekter, fåglar, däggdjur och groddjur.

Betesarealen delas vanligtvis upp i åtta delar vars växtlighet och miljö skiljer sig från varandra i viss mån. Ibland måste man slå ihop skiften så att det finns tillräckligt med foder och marken kan återhämta sig emellanåt så att den inte blir nedtrampad.

Betesskiftena är ingärdade med fårnätsstängsel. På vissa ställen är stängslet försett med bräder så att hästarna bättre kan urskilja inhägnaden. I närheten av kyrkan har man använt robusta trästolpar och plankor av kluven stock. Skyddstak behövs just inte i Tyrvis eftersom det finns tät skog, skyddande bergsväggar och andra skyddsställen på betena.

Ungefär en tredjedel av betesmarken är officiellt vårdbiotop för vilken grannen har ingått avtal om specialstöd. På de här områdena får man inte utfodra djur med foder som hämtas utanför betet. Hästarna och fåren betar på vårdbiotopen så länge det finns ätbart och därefter flyttas de till andra skiften.

Ute hela sommaren *www.savijarvigard.com*

Savijärvi gård har flera decenniers erfarenhet av betesdrift med hästar. En ridskola är verksam på gården och dessutom föder man upp hästar och tävlar i spannkörning. Den ekologiskt odlade gårdens alla hästar betar på fleråriga vallar.

Ben Simonsen som är en av gårdens tre ägare betonar att betesgång är hästens naturliga sätt att leva och rör på sig. Han anser att betesgången är mycket viktig för hästen. På betet avgörs vilken häst som är ledaren och vilka som följer efter. Det är också lättare att arbeta med betande hästar.

Av gårdens sextio hästar är 50 egna och 10 inhyrda hästar. De unga 1-2 -åriga hästarna betar dygnet runt och livnär sig på betesvallens avkastning. Ridskolans hästar sköts på kvällen i stallet efter ridlektionerna. De får litet tilläggsfoder varefter djuren får gå ute ända till lektionerna följande dag. De tävlande hästarna betar också dagligen. På veckosluten får alla hästar beta.

Gården har 24 hektar betesmark. Den lilla betesarealen i förhållande till antalet djur är tillräcklig eftersom också betena slås minst en gång per sommar med trädeshack. Efter slåttern får hästarna äta det nya gräset som växer på betet. Djuren får också mineraler på betet. Skiftena betas mycket effektivt så att hästflockarna cirkuleras från ett skifte till ett annat.

Under regniga somrar har det funnits tillräckligt med foder. Hästarna äter i huvudsak gräsväxter och vitklöver men också andra växter är smakliga. En del dagar äter hästarna av en viss växt, andra dagar bryr de sig inte alls om den. Under torra somrar transporterar man föregående sommars ensilagebalar till betet. Som reserv har gården fodervallar på vilka hästarna får beta om betena sinar. Giftiga växter har man inte hittat på betena.

Växtligheten på kantzoner, i dikessläntar samt stenrösen och trädholmar är mångsidigare än på betet. De här områdena erbjuder också skydds- och matplatser för insekter och fåglar.

Text och bilder Hanna Seitapuro

TILLÄGGSINFORMATION

Rådgivning om hästbranschen
www.hippolis.fi
www.proagria.fi
www.hevoseni.fi
www.hevosyrittaja.fi

Rådgivning om landskaps- och naturvård
www.maajakotitalousnaiset.fi

Hästforskning
www.mtt.fi

Söktjänst för betesdjur och -områden samt faktapaket om landskapsvård med bete
www.laidunpankki.fi

Utgivare
Maaseutuverkosto
Redaktion
Hannele Partanen,
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus,
hannele.partanen@maajakotitalousnaiset.fi
Text och arbetsgrupp
Irina Herzon, Helsingin yliopisto MAAT
Markku Saastamoinen, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, hevostutkimus
Innoequine-hanke

Övriga bilder: Juha Varhi
Layout och ombrytning: Studio Penna

Fotografer
Pärmbild Pentti Sormunen

• ***EH*** *Eija Hagelberg* • ***IH*** *Irina Herzon* • ***AH*** *Auli Hirvonen* • ***KH*** *Kimmo Härjämäki* • ***HI*** *Heini Iinatti* • ***HJ*** *Helena Jansson* • ***SJ*** *Sinikka Jokela* • ***LLK*** *Leena Lahdenvesi-Korhonen* • ***HN*** *Harri Nurminen* • ***TP*** *Tarja Paatero* • ***HP*** *Hannele Partanen* • ***TP*** *Terttu Peltonen* • ***RLP*** *Riitta-Liisa Pettersson* • ***TR*** *Tiina Reilas* • ***KS*** *Katri Salminen* • ***MS*** *Maarit Satomaa* • ***HS*** *Hanna Seitapuro* • ***KT*** *Kaisa Tervonen* • ***VV/EL*** *Vastavalo/Eero Laamanen* • ***VV/EO*** *Vastavalo/Esa Oksman* • ***VV/PP*** *Vastavalo/Pasi Parkkinen* • ***VV/KS*** *Vastavalo/Keijo Segerstedt* • ***VV/PS*** *Vastavalo/Pentti Sormunen* • ***VV/JS*** *Vastavalo/Juha Sulin* • ***VV/EV*** *Vastavalo/Eero Vilmi* • ***VV/JV*** *Vastavalo/Jukka Vuokko*

VV / EV

Den betande hästen njuter när den får röra sig fritt och äta på ett naturligt sätt. Betesdriften ökar också naturens och kulturlandskapets värde. Samtidigt blir hästarna mera bekanta för människor och förhållningen till hästarna blir positivare. Hästarnas välmående ökar när du släpper ut dem på bete och utfodringskostnaderna minskar.

Den här guiden behandlar faktorer i anknytning till betesdrift med hästar på basis av de nyaste forskningsresultaten och praktiska erfarenheter. Vi hoppas att guiden inspirerar till att använda hästar som landskaps- och naturvårdare på olika betesmarker.

MAASEUTUVERKOSTO
MAA- JA KOTITALOUS-NAISET
MTT
Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden
HELSINGFORS UNIVERSITET
PRO Agria